

# ПОДАТКИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

## Силабус курсу

### 1. Загальні відомості

Лектор: д.е.н., проф. Тамара Вікторівна Меркулова  
(CV, <http://www.cyber.kharkov.ua/page-merkulova.html>)

Асистент: ст. викладач Олена Сергіївна Тітомир

Консультації: понеділок 10<sup>00</sup> – 12<sup>00</sup>

середа 12<sup>00</sup> – 14<sup>00</sup>

Кафедра економічної кібернетики та прикладної економіки,  
ауд. 3-16, 3-17, 3-18,

м. Харків, вул. Мироносицька, 1.

тел. (057) 707 51 94,

e-mail: кафедра економічної кібернетики та прикладної економіки  
[cyber@karazin.ua](mailto:cyber@karazin.ua),

Меркулова Т.В. [tamara.merkulova@karazin.ua](mailto:tamara.merkulova@karazin.ua),

Тітомир О.С. [elena.titomir@karazin.ua](mailto:elena.titomir@karazin.ua)

### 2. Характеристика та обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів – 3 кредитів, загальна кількість годин – 90.

За вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
18 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
60 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
5 год.	

### 3. Опис курсу

Мета викладання навчальної дисципліни: формування системи базових знань з податкової теорії, основ податкової політики і світового досвіду та вітчизняної практики оподаткування.

Основні завдання вивчення дисципліни: вивчення сутності податків, принципів та форм оподаткування, досвіду податкової політики та податкових реформ у розвинутих країнах світу та Україні; набуття навичок розрахунку

податків; оволодіння методами аналізу податкового навантаження, ефектів податкової політики.

**Методи навчання:** лекції, практичні заняття із розв'язанням задач (податкові розрахунки), комп'ютерне моделювання та експерименти з моделями (модель Лафера), презентації, контрольна робота, самостійна робота.

#### **Результати навчання**

Здобувачі вищої освіти будуть *знати*: основні поняття, терміни та принципи оподаткування, функції та класифікацію податків; сучасні тренди оподаткування, податкової політики та податкового регулювання економіки;

*вміти*: аналізувати податкове навантаження та наслідки податкового регулювання економіки; оцінювати вплив податків на підприємницьку діяльність; проводити розрахунки з основних прямих та непрямих податків.

Результати навчання сприятимуть формуванню вмінь аргументувати нові та складні ідеї щодо оподаткування, а також здатності аналізу зв'язку податкової політики з макро-мікроекономічними проблемами.

#### **Компетентності**

Вміння використовувати методи і зміст сучасних, зокрема новітніх, досліджень і розробок українських і зарубіжних учених в галузі економічної науки, методології та практики, адаптувати їх до сучасного стану і актуальних завдань розвитку економіки України.

Здатність робити обґрунтовані висновки щодо сучасного стану національної економіки України, резервів та перспектив її розвитку в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

### **4. Тематичний план навчальної дисципліни**

Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи

*Концептуальні підходи до ролі держави в економічному житті. Функції держави. Суспільні блага, їх властивості та типологія. Способи надання благ.*

Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій  
*Виникнення податків. Генезис теоретичних поглядів на сутність і природу податків.*

Тема 3. Сутність та функції податків

*Сутність та ознаки податків. Базові поняття та термінологія оподаткування. Функції податків.*

Тема 4. Принципи оподаткування і види податків

*Принципи оподаткування. Класифікація податків. Податкова система, її складові та принципи побудови. Класифікація моделей податкових систем.*

Тема 5. Податкова політика та її види

*Сутність і принципи податкової політики. Типи і моделі податкової політики. Податки та економічне зростання. Крива Лаффера, оптимальне податкове навантаження.*

**Тема 6. Податкове регулювання економіки**

*Сутність податкового регулювання економіки. Позитивні наслідки та негативні екстерналії податкового регулювання. Міжнародна податкова конкуренція. Оцінка наслідків податкової конкуренції: позитивні та негативні аспекти. Обмеження податкової конкуренції в Євросоюзі.*

**Тема 7. Податкова система України та історичні аспекти її становлення**  
*Історичні аспекти розвитку податкової системи України. Етапи становлення податкової системи України. Податкові реформи в Україні, їх пріоритети та напрямки.*

**Тема 8. Основні види оподаткування в Україні**

*Податковий кодекс України та його структура. Основні види податків. Структура податкових надходжень.*

### **5. Теми практичних занять**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Статистична інформація щодо оподаткування країн ЄС Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу.	2	
2.	Податки та економічне зростання. Крива Лаффера	2	
3.	Нормативна база оподаткування в Україні. Податкові розрахунки: ПДВ	2	
4.	Податкові розрахунки: податок на прибуток	2	2
5.	Контрольна робота	2	
6.	Презентації та обговорення доповідей	2	2
	<b>Разом</b>	<b>12</b>	<b>4</b>

### **6. Завдання для самостійної роботи**

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає: вивчення тем та виконання завдань, вказаних в таблиці нижче; опрацювання рекомендованої літератури (п. 11), виконання індивідуального завдання (п. 7).

#### **Теми та завдання для самостійної роботи**

Теми самостійної роботи	Завдання	
	Зміст	Бали
Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи	Вивчити схожі риси та розбіжності різних концептуальних підходів до функцій держави	1

Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій	Проаналізувати зв'язок між розвитком економічних та податкових теорій	2
Тема 3. Сутність та функції податків	Знайти та проаналізувати приклади реалізації регулюючої функції оподаткування	2
Тема 4. Принципи оподаткування і види податків	Вивчити класифікацію податків в ЕС	Входить до оцінки за презентацію
Тема 5. Податкова політика та її види	Аналіз податкового навантаження в країнах світу. Підготовка презентації та доповіді	Входить до оцінки за презентацію
Тема 6. Податкове регулювання економіки	Аналіз податкового навантаження в країнах світу. Підготовка презентації та доповіді	Входить до оцінки за презентацію
Тема 7. Податкова система України та історичні аспекти її становлення	Виконання індивідуального завдання з податкових розрахунків	Входить до оцінки за виконання індивідуального завдання
Тема 8. Основні види оподаткування в Україні	Виконання індивідуального завдання з податкових розрахунків	Входить до оцінки за виконання індивідуального
<b>Разом</b>		<b>5</b>

## 7. Індивідуальні завдання (самостійна робота)

### *Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу.*

Завдання передбачає, що кожен здобувач вищої освіти обирає для порівняння з Україною одну з європейських або інших країн. Аналіз проводиться за такими напрямками:

- аналіз структури податків та податкових надходжень порівнюваних країн;
- аналіз динаміки податкових надходжень в обраних країнах, виявлення трендів;
- характеристика податкових реформ та їх ефективності в обраних країнах.

Аналіз проводиться на основі статистичних даних за останні 10-15 років.

За результатами виконання завдання здобувач вищої освіти готує звіт-презентацію та захищає її на практичному занятті.

## 8. Методи контролю та критерії оцінювання

Методи контролю передбачають поточний контроль та підсумковий контроль. Поточний контроль включає тест, оцінка самостійної роботи (презентації та доповіді, опитування), контрольна робота, передбачена навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Екзамен проводиться у письмовій формі і включає тест з теоретичних питань (20 балів) і практичне завдання (задача – 20 балів).

### Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзаменаційна робота (письмова)	Сума
Самостійна робота (презентація + активність на заняттях)	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Поточний контроль (тест)	Разом		
15 + 5	25	15	60	40	100

### Критерії оцінювання

Контрольна робота, передбачена навчальним планом (**25 балів**) включає 3 завдання з податкових розрахунків (5+8+12).

За несуттєві помилки знімається: завдання 1 – 1 бал, завдання 2 – до 2 балів, завдання 3 – до 3 балів. За 1 помилку у правилах податкових розрахунків

бали зменшуються на 50% в кожному завданні. Якщо таких помилок більш ніж 1 у кожному рішенні, воно отримує 1, 3, 4 балів відповідно до завдань.

### **Самостійна робота:**

**Презентація (15)** – презентація, доповідь та обговорення.

Виконані усі завдання, зроблено висновки, матеріал представлено логічне та змістовно, повні відповіді на запитання та гарні навички дискусії – 15 балів

Є несуттєві недоліки у виконанні завдань та презентації – 12 балів

Певні завдання невиконані або є суттєві помилки, недоліки у висновках, неповні відповіді – 8 балів

Презентація не відповідає структурі завдань, представлені лише деякі аспекти завдань, недостатній рівень володіння матеріалом – 4 балів.

**Активність на заняттях (5).** Опитування за тематикою завдань самостійної роботи. Оцінка згідно балів, зазначених у п.5. Неповна відповідь/зауваження оцінюється зниженням оцінки на 50%.

**Поточний контроль (15).** Тест – 15 питань по 1 балу.

**Екзамен (40):** тест з теоретичних питань (20 балів, 10 питань) і практичне завдання (задача – 20 балів). Правильні відповіді – 2 бали за кожную, неповна або некоректна відповідь – 1 бал. Задача: правильне рішення – 20 балів, несуттєві помилки (1-2) – 17-18 балів, суттєві помилки у правилах податкових розрахунків – 10 балів (1 помилка), 5 балів (більш ніж 1 помилка).

### **Шкала оцінювання**

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

**9. Політика курсу** щодо дотримання принципів академічної доброчесності. Суворе дотримання принципів академічної доброчесності згідно до [Положення](#) про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових та навчальних працях працівників і здобувачів вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (введено в дію наказом ректора № 0501-1/173 від 14.05.2015 р., [https://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat\\_nakaz\\_polozhennya.pdf](https://www.univer.kharkov.ua/docs/antiplagiat_nakaz_polozhennya.pdf)).

**10. Оскарження результатів** підсумкового контролю здійснюється згідно до [Положення](#) про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (введено в дію наказом ректора № 0211-1/342 від 10.07.2018 р., [https://drive.google.com/drive/folders/0BwRBoOD\\_AIQSZ0xDTkt2eDNrX0U](https://drive.google.com/drive/folders/0BwRBoOD_AIQSZ0xDTkt2eDNrX0U)).

## **11. Рекомендована література**

### *Основна література*

1. Меркулова Т.В. Институт налога. – Х. : ХНУ, 2006. – 224 с.
2. Прусс В.М. Податки та податкова система України : навчальний посібник для вузів. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 159 с.
3. Педь І. В. Непрямі податки в податковій системі України : навчальний посібник. – Київ : Знання, 2008 . – 348 с.
4. Экономика налоговой политики. Пер. с англ. / Под ред. Майкла П. Деверс. – М.: Инф. – издат. Дом. «Филинь», 2001. – 328 с.
5. Караваева, И. В. Налоговое регулирование рыночной экономики : Учеб.пособие для вузов / И. В. Караваева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 215с.
6. Vuchelen Jef. Taxation: Macro Aspects. – Vrije Universiteit Brussel. – 1999.
7. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора. Economics of the Public Sector: Пер.з англ. / Дж. Е. Стігліц. – Київ : Основи, 1998. – 854 с.
8. Buchanan J. The Political Economy Of The Welfare State. – Stockholm, 1998. – 220р.
9. The design of tax structure: Direct versus indirect taxation. Anthony Atkinson and Joseph Stiglitz // Journal of Public Economics. – 1976. – vol. 6. – issue 1-2. – 55-75 pp.
10. Michael G. Allingham and Agnar Sandmo. Income tax evasion: a theoretical analysis. // Journal of Public Economics. – 1972. – vol. 1, issue 3-4. – pages 323–338.

### *Допоміжна література*

1. Меркулова Т.В. Формальные и неформальные институты налога: взаимосвязи и противоречия // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Донецьк, ДонНТУ, 2005. – Випуск 91.– С. 64–70.
2. Меркулова Т. В., Акулова А. В. Оптимизация налоговой ставки в условиях международной налоговой конкуренции: анализ теоретических моделей // Модели оценки и анализа сложных социально-экономических систем: монография / Под ред. докт. экон. наук, проф. В. С. Пономаренко, докт. экон. наук, проф. Т. С. Клебановой, докт. экон. наук, проф. Н. А. Кизима. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2013. – С. 46–57.
3. Меркулова Т. В., Биткова Т. В. Фискальные факторы устойчивого роста: анализ на основе системно-динамического подхода // Фискальное регулирование циклических колебаний в экономике: теория и практика / под

ред. к.э.н., проф. А. Д. Данилова: Монография. – К.: «ДКС центр», 2013. – С. 150 – 161.

4. Международная налоговая конкуренция: PRO ET CONTRA // Налоговые системы. Методология развития: монография для магистров, обучающихся по программам «Налоги и налогообложение», «Финансы и кредит» / [И. А. Майбуров и др.]; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – С.117 – 128.

5. Меркулова Т. В. Податкова політика в контексті теорії інституціоналізму. Вплив оподаткування доходів на трудову активність і заощадження // Податкова політика: теорія методологія, інструментарій: розділ у навчальному посібнику / під редакцією д-ра екон. Наук, проф. Іванова Ю. Б., д-ра екон. Наук, проф. Майбурова І. А. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – С. 60–65, 168–174.

6. Меркулова Т.В. Снижение налоговой нагрузки и эффект Лаффера: аргументы и заблуждения // в кн.: Налогообложение: проблемы науки и практики – 2007: Монография. – Х.: ИД „ИНЖЕК”, 2007. – с. 28 – 42.

7. Wilson J. Theories of Tax Competition.// National Tax Journal. – 1999. – vol 52(2). - p. 269 – 304.

8. Oats W. Fiscal Federalism. – N.T.: Harcourt Brace Jovanovich, 1972. – с. 143.

9. Олсен М. Логіка колективної дії: суспільні блага і теорія груп / Переклад з англійської, післямова Сергія Слухая. – Київ: Лібра, 2004. – 272 с.

10. Лукьяненко І.Г., Циганчук Н.А. Вплив зміни оподаткування доходів фізичних осіб на трудову мотивацію // Економіка і прогнозування. – 2004. – № 4. – с.61–70.

11. Ротбард М. Власть и рынок: Государство и экономика / Мюррей Ротбард ; Пер. с англ. Б.С. Пинскера под ред. Гр. Сапова. – Челябинск: Социум, 2003. - 415 с.

12. Папава В. Лафферов эффект с последствием. // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – с. 34–39.

### ***Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення***

1. Model Tax Agreement on Exchange of Information in Tax Matters; OECD “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.oecd.org/daf/fa/harm\\_tax/Report\\_En.pdf](http://www.oecd.org/daf/fa/harm_tax/Report_En.pdf).

2. Communication on Preventing and Combating Financial and Corporate Malpractice. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

3. What is Good Governance? / UNESCAP [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>.

4. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. – November 2007.



5. Либман А. Мировой опыт оптимизации налогообложения: роль налоговой конкуренции и оффшорных центров в мировом хозяйстве. [Электронный ресурс]. Режим доступа: [http://MPRA\\_paper\\_17042\\_libman.pdf](http://MPRA_paper_17042_libman.pdf).
6. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? – MPRA Paper No. 107. – November 2007.
7. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: [www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: [www.mfu.gov.ua](http://www.mfu.gov.ua).
9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: [www.nbu.gov.ua](http://www.nbu.gov.ua).
10. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
11. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/>.
12. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: [www.stat.gov.ua](http://www.stat.gov.ua).
13. Офіційна веб-сторінка Євростату. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat>.